

БЪЛГАРСКАТА МИННА ИНДУСТРИЯ ПРЕЗ 2013 Г. – ПЕРСПЕКТИВИ, ОЧАКВАНИЯ И ПРОГНОЗИ

Веселин Митев¹, Лилия Тодорова²

¹ Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, 1700 София, ves_mitev@abv.bg

² Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, 1700 София, lillie_todorova@abv.bg

РЕЗЮМЕ. В доклада е представено изменението на реалните брутни вътрешни продукти, реализирани от световната, американската, европейската и българската икономики за периода 2007 ÷ 2013 г. и прогноза за 2014 и 2015 г. Направена е кратка характеристика на външната и вътрешната икономическа среда на България през 2013 г.

Анализирано е изменението на обемите на промишленото производство и на цените на производител за сектор „Промисленост“, за подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини за периода 2008 ÷ 2013 г. В резултат на това са очертани условията и перспективите пред минните предприятия за добив и преработка на въглища, метални руди, неметални материали и суровини.

BULGARIAN MINING INDUSTRY IN 2013 - PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND PROGNOSIS

Veselin Mitev¹, Lilia Todorova²

¹ University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”, 1700 Sofia, ves_mitev@abv.bg

² University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”, 1700 Sofia, lillie_todorova@abv.bg

ABSTRACT. The paper presents real GDP realized by world, American, European and Bulgarian economies for 2007 ÷ 2013 and prognosis for 2014 and 2015.

A short characteristic of the external and internal business environment in Bulgaria in 2013 is done.

The fluctuations of industrial production volumes and production prices in mining extraction industry are analyzed for 2008 ÷ 2013. Finally, the conditions and perspectives of mining companies for production and processing of coal, metal ores and nonmetal raw materials are outlined.

Въведение

През последните години световната, европейската и голяма част от националните икономически системи се опитват да се възстановят от една от най-дълбоките рецесии в съвременната икономическа история. Икономическата и финансова криза оказва съществено въздействие върху дейността на всички минни предприятия като най-тежка беше ситуацията в началото на кризата, когато потреблението и производството на минна продукция се сви с между от 35% до 70%.

През последните пет години увеличеното световно производство и потребление на метални и енергийни суровини се оказа благоприятен фактор за развитие на добива на енергийни, метални и част от индустриалните суровини. За съжаление свитото потребление на строителни материали и част от индустриалните минерали все още ограничава добива и последващата им преработка. Намаляването на строителната активност през 2013 г. с 6,7% спрямо 2012 г. обуславя намалението на добива и преработката на строителни, скално-облицовъчни материали и индустриални минерали през 2013 г.

Целта на настоящия доклад е на осовата на анализ на набраната по статистически път стопанска и пазарна информация да бъдат очертани настоящото състояние и

перспективите за развитие на българските минни предприятия в условия на увеличено вътрешно потребление на метални руди и концентрати, вследствие на външно търсене на крайни метали, основно за европейските и световните пазари, нараснало вътрешно потребление на въглища и свито, но в перспектива слабо нарастващо вътрешно потребление на строителни, скално-облицовъчни материали и индустриални минерали.

Икономическа активност

Икономическата активност през по-голямата част от 2013 г. остана на относително ниско равнище. Основната причина за влошаването на показателите, отчитащи икономическата активност, а именно реалните брутни вътрешни продукти (БВП), е вследствие от възобновените страхове за финансовото здраве на голяма част от високоразвитите страни от ЕС. Последниците от глобалната финансова криза от 2008 ÷ 2009 г. и по-конкретно неустойчиво високите бюджетни дефицити и растящата задлъжнялост на публичния сектор, не само че не можах да бъдат преодолени в редица страни, но се забелязва тенденция към влошаване, изразяваща се в нарастващата доходност по новоемитираните ценни книжа в страните от ЕС.

На фигура 1 е представена динамиката на изменение на реалния БВП на световната, американската, европейската и българската икономически системи за периода 2007 ÷ 2013 г. и прогноза за 2014 и 2015 г. Фигурата е построена по данни от годишните доклади на Международния валутен фонд за периода 2009 ÷ 2013 г. (World Economic Outlook, April 2009, April 2010, April 2011, April 2012, January 2013 и April 2014) и по данни на Евростат за същия период (Real GDP growth rate – volume, April 2014).

От данните на фиг. 1 е видно, че растежът на икономическата активност в България е по-слаб от растежа на икономическата активност в света и в САЩ, но е в близки граници, а дори и изпреварва този на ЕС. Разбира се прогнозите на различните световни, европейски и национални финансови институции не са еднозначни и се характеризират с ниска устойчивост, но могат да покажат очакванията на финансовите експерти за бъдещото развитие на отделните икономически системи. Те в последствие подлежат и на многократно ревизиране през отделните години.

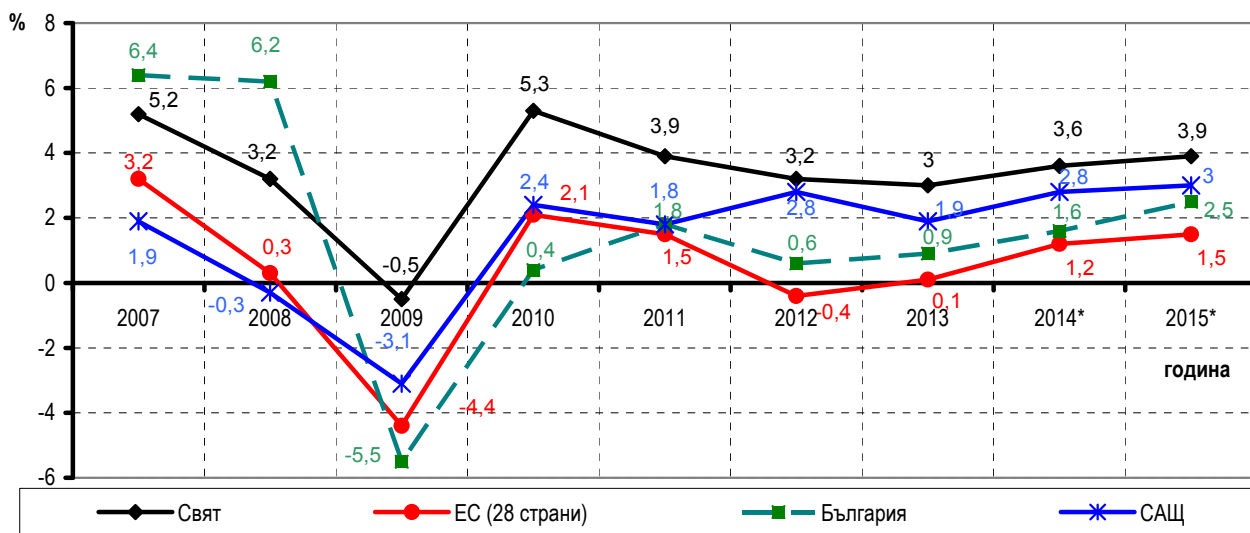
Растежът на реалния брутен вътрешен продукт на България през 2013 г. е 0,9%. Европейската комисия (ЕК) прогнозира, че той през 2014 г. ще достигне 1,7%, а през 2015 г. ще продължи да нараства до около 2%. За 2014 г. ЕК прогнозира растежът на БВП за целия Европейски съюз да е 1,6% , докато числото за еврозоната е по-малко – около 1,2%. Очаква се през 2015 г. икономиките да продължат да нарастват, съответно с до 2% и с до 1,7%. От ЕК съобщиха, че очакват възстановяването на икономиката в Европейския съюз да продължи, след като успя да излезе от рецесията преди година. Според Еврокомисията търсенето на вътрешния пазар ще се превърне в основен двигател на растежа до края на 2015 г.

Външна и вътрешна икономическа среда на България през 2013 г.

За поредна година икономическата среда на България през 2013 г. се характеризираше с висока несигурност, липса на ясни приоритети и надвиснала опасност над икономическата стабилност. Вероятно най-много за това допринесе икономическата и политическа нестабилност в страната и финансовите затруднения на Гърция, Испания, Португалия, Италия, Кипър, Словения и Унгария, а също и слабия икономически растеж в останалата част от Европа.

През 2013 г. икономическият растеж в целия свят продължи слабо да се забавя. На фона на несигурността и увеличаващото се напрежение на финансовите пазари очакванията на бизнеса и на потребителите продължават да са умерено песимистични. В краткосрочен период неблагоприятно въздействие оказват значителните структурни неуредици, особено в развитите европейски страни и забавения растеж на китайската икономика, в резултат на което се очаква да се забави възстановяването на световната икономика дори и в средносрочен период.

Неуверените и често непоследователни политики и действия на институциите в ЕС по справяне със задълбочаващата се дългова криза по южната дъга на Европа засилват чувството за несигурност, поради което голяма част от инвеститорите са изключително предпазливи и се въздържат от стартирането на нови проекти в очакване на по-благоприятни периоди, но за съжаление все още в дългосрочна и средносрочна перспектива.

* - прогнозни данни

Фиг. 1. Динамика на изменение на реалния БВП на световната, американската, европейската и българската икономически системи за периода 2007 ÷ 2013 г. и прогноза за 2014 и 2015 г.

Икономическата активност на света през по-голямата част от 2013 г. се запази на относително добро равнище. Влияние за това оказва стабилизирането на цените на основните стоки, в т.ч. и енергоносителите, продължа-

ващият икономически, макар и забавен растеж на китайската икономика, която е най-големия потребител на ресурси и износител на крайни продукти. Глобалният икономически растеж продължава да се забавя от 5,3%

през 2010 г., на 3,9% през 2011 г., на 3,2% през 2012 г. до 3,0 през 2013 г. Най-голям принос за това забавяне имат голяма част от страните членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), в т.ч. и държавите от Евроната, включващи основните търговски партньори на България като Германия, Италия, Гърция, Кипър, Франция и др.

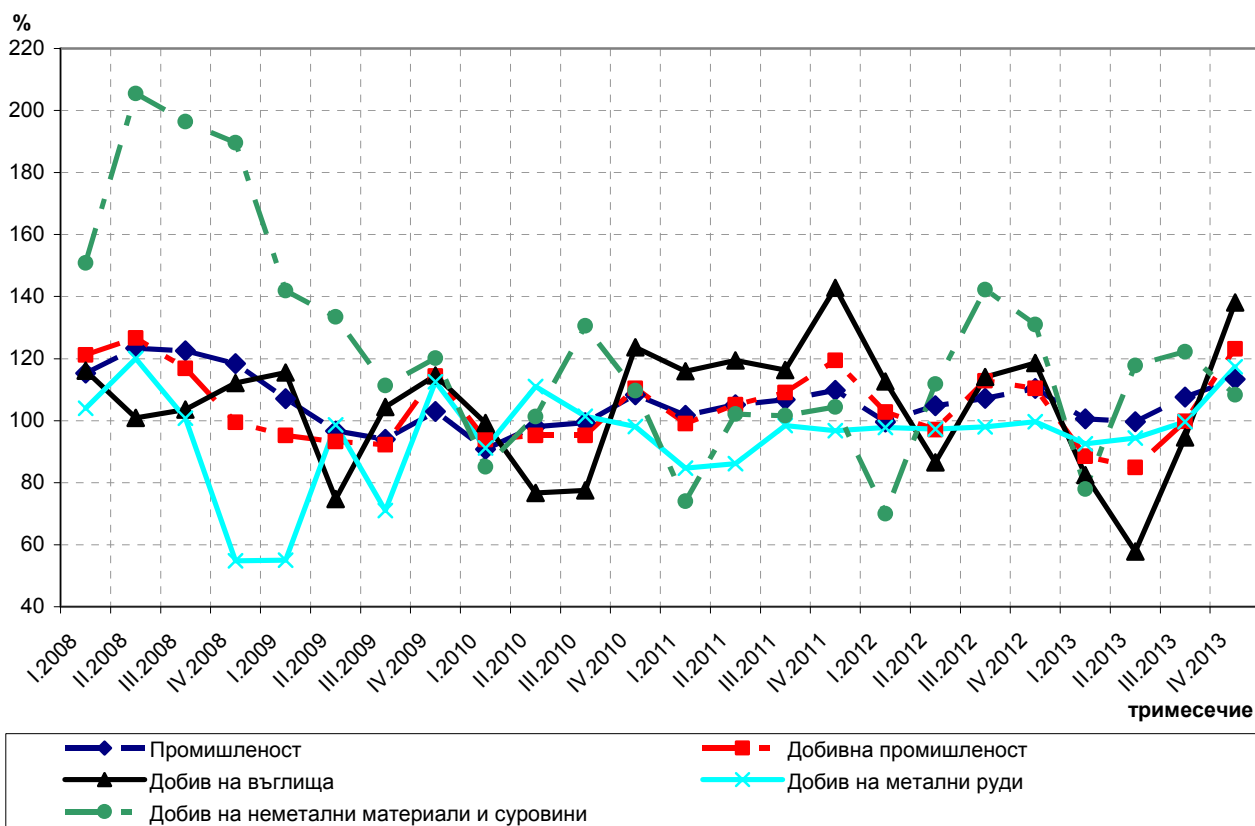
На национално ниво не се наблюдават съществени промени в икономическата политика на България, която продължава да бъде по-скоро пасивна към случващото се в Европа и в света. В крайна сметка финансовата 2013 г. може да се определи като година на слаб икономически ръст от 0,9% на реалния БВП и затегната фискална политика. В тези условия оцеляването остана основната задача на преобладаващата част от частните и държавни фирми, а също и на домакинствата. Вътрешното потребление в страната се запазва ниско, а и продължава да се свива, поради намаляващата покупателна способност на населението, което доведе и до дефлация от средно 0,8% на годишна база през 2013 г.

Средната работна заплата в страната отчита умерен и постоянен ръст, но на фона на високата безработица от средно 13% през 2013 г., не доведе до нарастване на доходите на домакинствата и стимулиране на вътрешното потребление.

По данни на Националния статистически институт (НСИ) през 2013 г. износът на България нараства с 7,0% спрямо предходната година и е в размер на 43,5 млрд. лв. по цени FOB. Основни търговски партньори на България продължават да са Германия, Италия, Гърция, Румъния, Франция, Белгия и Испания, които формират 75,3% от износа за държавите – членки на ЕС. Вносът на България през 2013 г. се увеличава със 1,5% спрямо предходната година и е на стойност 50,6 млрд. лв. по цени CIF. Най-голям е стойностният обем на стоките, внесени от Германия, Италия, Румъния, Гърция и Испания. Салдото по текущата сметка на страната през годината е на дефицит от 7,1 млрд. лв.

Индекси на промишленото производство на България

На фигура 2 са представени индексите на промишленото производство на България за периода първо тримесечие на 2008 г. ÷ четвърто тримесечие на 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини. Фигурата е построена по данни на НСИ (Индекси на промишленото производство, април 2014 г. като месечните данни са преизчислени на тримесечна основа).

Фиг. 2. Тримесечни индекси на промишленото производство на България за периода първо тримесечие на 2008 г. ÷ четвърто тримесечие на 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини (сезонно неизгладени, 2010 г. = 100%)

От фиг. 2 се вижда, че от есента на 2009 г. промишленото производство на България отчита умерен и постоянен слаб ръст със силно проявена сезонност, особено през 2013 г. Това твърдение е валидно и за подотрасъл „Добивна промишленост“.

Добивът на въглища от второто тримесечие на 2013 г. отчита най-висок спад за периода 2008 – 2013 г., но за третото и четвъртото тримесечие на 2013 г. достига стойности, аналогични на зимата на 2012 г. Това може да се обясни с увеличението на относителния дял на

добиваната електроенергия от въглища, през зимния отоплителен период, през който ръстът е от около 80 процентни пункта. Продължава явната силно изразена тенденция на сезонност в производството и потреблението на електрическа енергия от въглища в България.

Добивът на метални руди след началото на финансовата и икономическа криза се възстанови най-бързо и от януари 2009 г. регистрира слаб умерен ръст със слабо изявена флукуация в следствие на високата динамика на стоковите борси. Но въпреки това обемите на производство се колебаят между 60 и 100% от тези преди кризата. През четвъртото тримесечие на 2013 г. добивът на метали достига стойности, отпреди финансовата и икономическата криза. Динамиката на обемите на производство и реализация на метални руди не е подчинена на определена сезонност, а е в следствие на нарастващото потребление и производство на металите в световен мащаб.

Най-тежка се запазва ситуацията при добива на индустриални минерали, строителни и скално-облицовъчни материали, където производството и потреблението има предимно регионален характер и е вследствие на високия спад в хоризонталното и най-вече във вертикалното строителство с настъпването на рецесията. Добивът на строителни и скално-облицовъчни материали отчете най-значителен спад. Изменението на индексите на промишленото производство на неметални материали и суровини също така очертава силно проявена сезонност в производството и потреблението им със спадове през зимните месеци и ръст през останалите периоди. През 2013 г. се отчита спад в производството и потреблението на неметални материали и суровини от 6,3% на годишна база, който се дължи на намаляване на строителната активност с 6,7% през 2013 г. и намаленото потребление на индустриални минерали.

Като цяло добивната промишленост през 2013 г. отчита слаб спад спрямо предходната година, които е резултат на рязкото свиване на добива на въглища през първото и второто тримесечие на годината. През третото и четвъртото тримесечие бързо се възстановява и в край на годината достига обеми, които са близки на тези отпреди настъпването на кризата.

Като цяло промишленото производство на България реализира слаб, но постоянен ръст със слабо изразена сезонност и все още не може да достигне нивата отпреди настъпването на кризата.

Индекси на цени на производител в България

Индексите на цените на производител отразяват динамиката на пазара на природни ресурси и суровини или измененията в търсенето. Наличието на устойчив курс в изменението му в няколко поредни месеца може да се счита за ранен индикатор за посоката на движение на определен сектор или на цялата икономическа система. Като основен краткосрочен бизнес показател, той би могъл да даде насока за тенденциите в потребителската инфлация.

На фигура 3 са представени индексите на цените на производител в България на вътрешния и на международния пазар за периода първо тримесечие на 2008 г. ÷ четвърто тримесечие на 2013 г. за сектор „Промисленост“, „Добивна промишленост“, за добив на

въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини. Фигурата е построена по данни на НСИ (Общ индекс на цени на производител в промишлеността, април 2014 г. като месечните данни са преизчислени на тримесечна основа).

От фиг. 3 се вижда, че цените на производител в промишлеността отчитат слаб, но умерен ръст и са достигнали средно с 20% увеличение от преди настъпването на икономическата криза. За подотрасъл „Добивна промишленост“ спадът на цените на производител през 2013 г. е около 17%, който основно се дължи най-вече на спада на цените на металите на стоковите борси през годината.

За периода 2009 г. ÷ 2012 г. най-бързо е нарастването на цените на производител на металните руди с около 70%, последван от рязък спад през 2013 г. от 30% до достигане на нивата от 2008 г. Тази голяма флукуация е вследствие от високата динамика на цените на металите на стоковите борси, наблюдавана от април 2009 г. до момента, а и от преди това.

Цените на производител при добива на въглища през 2013 г. бележат слаб спад от 5% спрямо предходната година, което се дължи на слабия спад на цените на енергоносителите през годината и свитото електропотребление. Върху цените на въглищата влияние оказва и високата степен на държавна регулация и дългосрочното договориране на доставките от топлоцентралите от Източномарийския въглищен басейн.

При добива на неметални материали и суровини цените са запазили равнищата от преди икономическата криза, а дори и слабо са нараснали. Те се характеризират със слаб, но постоянен ръст и слабо изразена флукуация.

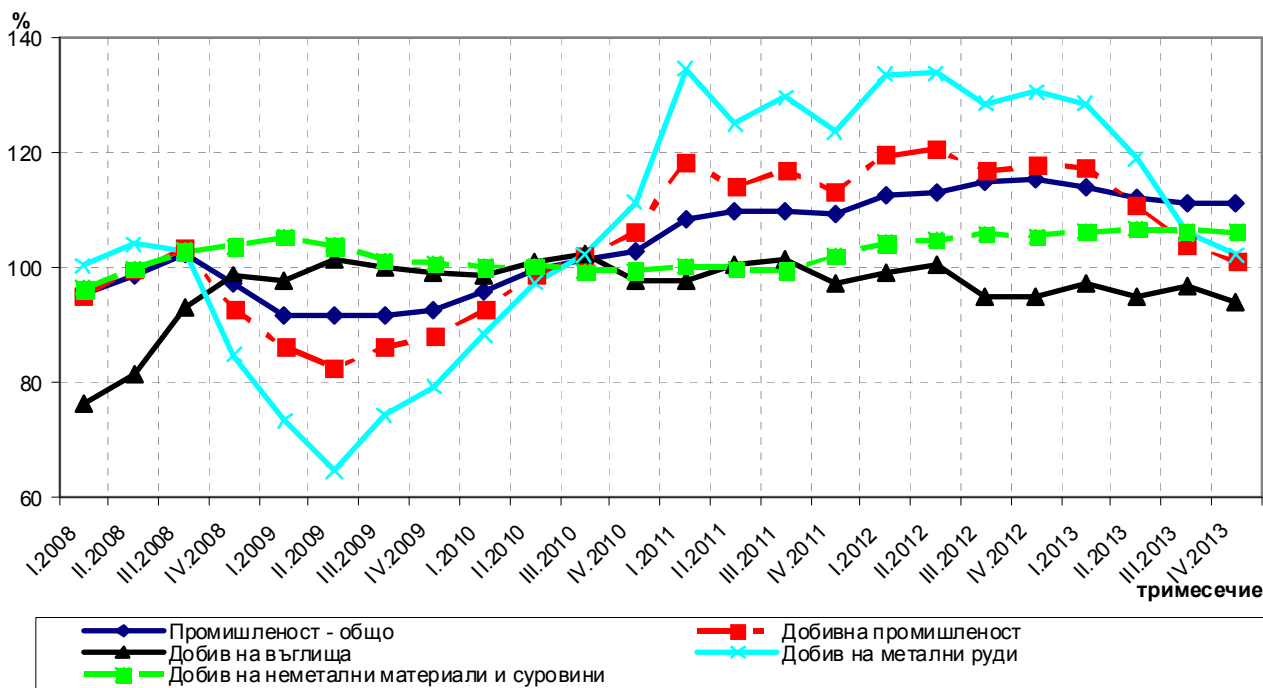
Заклучение

Изнесените данни от МВФ, Евростат и НСИ говорят ясно, че българската икономика през 2013 г. е отчела реален ръст от 0,9% и перспективите пред нея са за слаб растеж през 2014 и 2015 г., съответно: 1,6÷1,7% и 2,0÷2,5%. Макар че инфлацията вече е овладяна, то безработицата в националното ни стопанство е достигнала високи равнища, от които трудно и бавно ще може да се възстанови.

Основните фактори за нестабилността на българската икономика все още са: ниските бюджетни приходи и ограничаването на бюджетните разходи; все още ограниченото потребление на домакинствата; слабият и несигурен ръст на износа; преобладаващият отлив на чужди инвестиции; високите цени на енергийните носители, суровините, металите и акцизите в период на свито вътрешно потребление; изключително слабият ръст на индустриалния сектор и спадът в туризма и земеделието; слабият спад на строителството; намаляващата и ниска инвестиционна активност.

Високата динамика на стоковите пазари, високите цени и ограничения достъп до заемни капитали обуславят все още високи нива на несигурност относно бъдещото развитие, поради което инвеститорите все още ограничават икономическата си активност.

Високите нива на безработица ограничават доходите на населението и утежняват социалните разходи на държавата, вследствие на което очакванията за нарастване на вътрешното потребление са все още песимистични.

Фиг. 3. Тримесечни индекси на цени на производител в България на вътрешния и международния пазар за периода първо тримесечие на 2008 г. ÷ четвърто тримесечие на 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини (сезонно неизгладени 2010 г. = 100%)

Високата обвързаност на българската икономика със страните от централна и южна Европа предопределя висока степен на зависимост с развитието и инвестиционната активност в тези райони на ЕС.

Перспективите пред българските минни предприятия от добива и преработката на метални полезни изкопаеми, въпреки спада на цените на металите през 2013 г. се запазват благоприятни. Поради преобладаващия експортен характер на произвежданите крайни метали дългосрочните перспективи за обема на производството са силно обвързани с очакванията за развитието на европейските и световните пазари на основните метали.

Цените на металите макар, че се характеризират с висока динамика и спад спрямо 2012 г., то те ще се запазят на такива високи равнища, които благоприятстват техния ефективен добив.

Бъдещият добивът на енергийни въглища е предопределен от делът им в енергийния микс, а също и от все още ограниченото вътрешно потребление и намаляващ износ на електрическа енергия.

Цените на енергийни въглища се запазват на такива равнища, които благоприятстват техния ефективен добив по открит способ, докато при подземния добив рентабилността е значително по-ниска, а дори и отрицателна.

Перспективите пред българските предприятия от добива и преработката на индустриални минерали остават все още песимистични, поради свитото потребление на продукти за химическата и хранително-вкусовата промишленост в Европа.

В сектора на строителството през 2013 г. се наблюдава спад на строителната активност с 6,7%, но се очаква в близките години тя да нарасне. Потреблението на строителни и скалнооблицовъчни материали се запазва на равнища все още много далече от обемите през 2008 г., но в дългосрочен период се очаква то плавно да се увеличи.

Бъдещото развитие на световната, европейската и българската икономики е немислимо без увеличаване на производството и потреблението на минерални суровини, което благоприятства развитието на добива и преработката на енергийни и метални полезни изкопаеми към момента, а в по-късен етап и на индустриални минерали, строителни и скалнооблицовъчни материали.

Литература

- Индекси на промишленото производство. НСИ, април 2014. – <http://www.nsi.bg>.
- Митев, В., Д. Костова. Българската минна индустрия през 2012 г. – перспективи, очаквания и прогнози. Годишник на МГУ „Св. Ив. Рилски“, т. 55, св. IV, ИК „Св. Ив. Рилски“, С., 2012, с. 51-55.
- Общ индекс на цени на производител в промишлеността. НСИ, април 2014 – <http://www.nsi.bg>.
- Търговия на България с ЕС през 2013 година. НСИ, 2014. – <http://www.nsi.bg>.
- Real GDP growth rate – volume – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.
- World Economic Outlook: Crisis and Recovery*. International Monetary Fund, April 2009, p. 2.
- World Economic Outlook: Growth Resuming, Dangers Remain*. International Monetary Fund, April 2012, p. 2.
- World Economic Outlook: Rebalancing Growth*. International Monetary Fund, April 2010, p. 2.
- World Economic Outlook: Tensions from the Two-Speed Recovery*. International Monetary Fund, April 2011, p. 2.
- World Economic Outlook Update: Gradual Upturn Global Growth During 2013*. International Monetary Fund, January 2013, p. 2.
- World Economic Outlook Update: Recovery Strengthens, Remains Uneven*, April 2014, p. 2, p. 184.

Статията е препоръчана за публикуване от кат. „Икономика“.